

第3課 Lekce III

Obsah:

1a 題名	Adjektivní modifikátory	3
2a	気付き	3
3a	例文 Příkladové texty.....	4
4a	解説 Výklad cílové látky.....	5
1b 題名	Existenční predikace	7
4b	気付き	7
3b	例文 Příkladové texty	8
4b	解説 Výklad cílové látky	9
1c 題名	Gramatické kategorie statických predikací	11
2c	気付き.....	11
3c	例文 Příkladové texty.....	12
4c	解説 Výklad cílové látky.....	13
1d 題名	Kontrastivní vytknutí rématu	16
2d	気付き	16
3d	例文 Příkladové texty	17
4d	解説 Výklad cílové látky	18
1e 題名	Konstrukce s toposem a nominativem	19
2e	気付き	19
3e	例文 Příkladové texty.....	20
4e	解説 Výklad cílové látky.....	21
派生語	Derivace	22
表現	Výrazivo.....	23
5 単語	Základní slovní zásoba.....	27

6	本文	Hlavní text.....	32
7	会話	Dialog.....	33
8	まとめ	Shrnutí.....	35
9	決まり文句	Frazeologie.....	36
10	文化・社会	Kultura a společnost.....	38
	Příloha.....		39

1a 題名 Adjektivní modifikátory

復習 Jmenný přívlastek, bezprostřední adjektivní predikace.

2a 気付き

場面 1 : *Jan se baví s Kenem o filmu, který právě sledují.*

Jan: この映画は本当に面白いですね。
えいがほんとうおもしろ

ケン: そうですね。面白い映画ですね。
おもしろえいが

注: おもしろ面白い = (je) zajímavý, zábavný; えいが映画 = film

- 問:
1. Jak se liší tvar výrazu s významem 'zajímavý' v Kenově výpovědi oproti výpovědi Janově?
 2. V jaké funkci (větném členu) je výraz *omoširoi-desu* v Janově výpovědi a v jaké funkci je výraz *omoširoi* ve výpovědi Kenově?
 3. Výraz *omoširoi* je adjektivum. Jak by na jeho pozici v Kenově výpovědi vypadalo substantivum?

場面 2 : *Ken se Janovi zmínil o svém víkendovém výletu do města Kanazawa. Jan o Kanazawě slyšel, ale žádnou konkrétní představu o tom, jaké město to je, nemá. Proto se Kena ptá.*

Jan: かなざわ金沢はまぢどんな町ですか？

ケン: しず静かなまぢ町です。

注: まぢ町 = město; しず静かな = (je) tichý, klidný, pokojný

- 問:
1. V jaké funkci (větném členu) je výraz *šizuka-na* v Kenově výpovědi?
 2. Jak se tvarově liší modifikátor výrazu *mači* v Kenově výpovědi od modifikátorů jmenných či adjektivních?
 3. S ohledem na funkci (a bez ohledu na formu), k jakému slovnímu druhu je příčinně výraz *šizuka-na* přiřadit?

3a 例文 Příkladové texty

1. *Ken si všiml, že Jan se chystá jíst velmi horkou polévku.*

ケン: 気を付けてください。熱いスープですよ。

‘Opatrně. Je to horká polévka.’

2. *Asako sleduje videoklip jakési japonské zpěvačky. Jana to upoutá a ptá se, o koho se jedná.*

Jan: あの女の人、誰ですか？

‘Ta žena, kdo je to?’

朝子: 宇多田ヒカルです。有名な歌手です。素晴らしい声ですね。

‘To je Hikaru Utada. Je to slavná zpěvačka. To je skvělý hlas, co?’

3. *Jan je s Kenem na večeři. Poprvé ochutnává suši z mořského ježka.*

ケン: ここはおいしいレストランですね。そのうにはどうですか？おいしいですか？

‘Tohle je výborná restaurace. Jak ti chutná ten mořský ježek? Dobrý?’

Jan: う～ん、ちょっと変な味ですね。

‘Hmm, má to takovou divnou chuť.’

4. *Ken se po návratu z Kanazawy sešel s Kate a předává jí drobný dárek, který v Kanazawě koupil.*

ケン: ちょっとつまらないものですが、どうぞ。

‘Je to jenom taková drobnost, nic hodnotného, ale prosím, tady.’

Kate: お土産ですか？これはこれは。

‘Dárek? No teda tohle...?’

4a 解説 Výklad cílové látky

V minulé lekci byla představena adjektiva v predikační funkci, tj. ve tvarech přísudkových. Prototypickou funkcí adjektiv však je funkce přívlastku, tj. modifikátoru substantiv. V této funkci mohou figurovat následující typy výrazů:

- Substantiva Př.: ^{にほん} 日本 ^{まち} の 町 ('japonské město')
- Přívlastková slova (atributiva) Př.: ^{まち} この 町 ('tohle město')
- Adjektiva Př.: ^{おもしろ} 面白い ^{まち} 町 ('zajímavé město')
- Jmenná adjektiva Př.: ^{しず} 静 ^{まち} かな 町 ('tiché město')
- aj.

Užití výrazu v přívlastkové funkci vyžaduje buď specifický tvar (u výrazů, jež jsou ohebné a disponují tedy tvarovou proměnlivostí, *kacujó*), nebo specifický gramatický prostředek pro napojení. Tím může být partikule *no* u substantiv, případně pouhá pozice před rozvíjeným substantivem (v případě atributiv nebo juxta pozice). Adjektiva patří mezi predikativy, disponují tedy tvarovou proměnlivostí. Zatímco tedy přísudkový tvar (neminulý kladný) ve zdvořilém stylu má podobu [AD]-*i desu*, tvar přívlastkový nepobírá sufix zdvořilosti:

この ^{まち} 町 は ^{おもしろ} 面白い です。 vs. ^{おもしろ} 面白い ^{まち} 町 です。 (~~面白いです町です。~~)
'Tohle město je zajímavé.' 'Je to zajímavé město.'

V konstrukci adjektivního modifikátoru (přívlastku) takto mohou figurovat různá adjektiva v přívlastkovém tvaru, tj. ve tvaru, který končí ohebnou koncovkou *-i* a neobsahuje sufix *-desu*.

Specifickou skupinou výrazů pro přívlastkovou modifikaci jsou tzv. **jmenná adjektiva** (NA, *nominal adjectives*). Jedná se o výrazy, jež v systému japonského jazyka stojí na pomezí substantiv a adjektiv. S adjektivy sdílí především obsahové rysy – nejčastěji vyjadřují vlastnosti či stavy. Se substantivy pak sdílí především určité formální projevy. Mohou figurovat v predikační funkci, a to v podobných tvarech, jako substantiva. Srov.:

この ^{まち} 町 は ^{おおさか} 大阪 ではありません。 ^{とうきょう} 東京 です。
'Tohle město není Ósaka. Je to Tokio.'

vs.

この ^{まち} 町 は ^{しず} にぎやか ではありません。 ^{しず} 静 かな です。
'Tohle město není rušné. Je tiché.'

V přívlastkové funkci se však způsob napojení NA na modifikované substantivum od napojení substantiv na modifikované substantivum formálně liší. Zatímco substantiva využívají partikuli *no*, konstrukce s NA využívají tvar s *-na*. Srov.:

にほん まち 日本 の 町 ('japonské město') vs. しずかな まち 静 かな 町 ('tiché město')

V jazykovědném prostředí neexistuje jednoznačná shoda na tom, zda je prvek *-na* ohebnou koncovkou (a zda jsou tedy NA ohebná), či zda se jedná o prvek podobný partikuli – tzv. konektém (*linker*) – a je tedy „za hranicí“ samotného slova. Jelikož obsahově NA inklinují k adjektivům, a právě přívlastková funkce je pro adjektiva bezpříznaková, uvádíme NA (mj. v přehledu slovní zásoby) právě v tomto přívlastkovém tvaru, tj. včetně konektému *-na*. Např. 静かな (nikoliv *静か), 有名な (nikoliv *有名), にぎやかな (nikoliv *にぎやか) apod. (Pozn.: V zápise latinkou *-na* vážeme přes spojovník.)

Slabikou な v přívlastkové pozici končí také některé další výrazy, které klasifikujeme jako **přívlastková slova** (atributiva, jap. 連体詞 れんたいし), nemohou-li se vyskytovat ve funkci přísudku (v těchto případech je status slabiky *na*, coby neohebného prvku, jednoznačný). Srov.:

こんな まち 町 ('takovéto město') vs. 町は ~~こんな~~ です。

ちい まち 小さな 町 ('malé město') vs. 町は ~~小さ~~ です。

Některé výrazy mohou v přívlastkové funkci oscilovat mezi substantivy a NA, tj. mohou se vyskytovat v obou přívlastkových konstrukcích (s odlišně konstruovaným významem).

Př.: じゆう い 自由 の 意味 ('význam svobody') vs. じゆう くに 自由 な 国 ('svobodná země')

Specifickým případem je pak úzká skupina výrazů, které formálně nevykazují ani tvary adjektiv či NA, ale přesto mohou figurovat jak v přívlastkové, tak přísudkové pozici. Příkladem je výraz *onadži* ('stejný'):

Př.: おな ひと 同 じ 人 です。 ('Je to stejný člověk.')

おな 同 じ です。 ('Je stejný./Je to stejné.')

Pozn.: V tradiční japonské školní gramatice jsou jmenná adjektiva chápána jako predikativy, tj. jako ohebná slova, a označují se pojmem けいようどうし 形容動詞. Novější funkcionalisticky orientované přístupy někdy pro jejich označení užívají pojmu けいようめいし 形容名詞, někdy též めいようし 名詞. V oblasti didaktiky japonštiny jako cizího jazyka se běžně používá označení ナ 形容詞 („*na* adjektiva“) v opozici k イ 形容詞 („*i* adjektiva“) v odkazu na koncové slabiky přívlastkových tvarů jmenných adjektiv a adjektiv.

1b 題名 Existenční predikace

復習 Informační struktura.

4b 気付き

場面₁: *Ken a Jan odcházejí ze školy. Jan navrhuje, že by si někde mohli dát společně večeři, ale neví, kde.*

ケン: おいしいレストランがあります。

問: 1. Výraz *resutoran* je substantivum, výraz *ga* těsně za ním tedy musí být partikule. Jakou roli má výraz *arimasu*? Co se snaží Ken svojí výpovědí vyjádřit?
2. Je Kenova výpověď tematická nebo rematická? (Obsahuje téma či pouze réma?)

場面₂: *Ken přichází k pracovně profesora Jošidy. Z pracovny slyší neznámý ženský hlas. Směrem k opodál stojící Asako vrhne tázavý pohled.*

朝子: 先生の奥さんがいます。

注: おく
奥さん = paní, manželka

問: 1. Jaké strukturní prvky sdílí výpověď Asako s výpovědí Kena v příkladu výše?
2. Kenova výpověď výše má v přísudku jiný výraz než výpověď Asako. Jak se obsahově liší jmenné fráze na začátku obou výpovědí?

3b 例文 Příkladové texty

1. *Ken telefonuje s Asako. Asako shání učebnici francouzštiny. Ken je v seminární pracovně.*

ケン₁: その教科書はどこですか？

‘Kde je ta učebnice?’

朝子₁: 本棚にありますよ。

‘Je v polici s knihami.’

ケン₂: え〜と、ちょっと待ってくださいね。スペイン語の教科書があります。

‘Vydrž prosím chvílku. Je tu učebnice španělštiny.’

朝子₂: それは違います。

‘Tu ne.’

ケン₃: ドイツ語の教科書もあります。それから、イタリア語の教科書もありますけど、フランス語は、ちょっと...

‘Učebnice němčiny je tu taky. A pak je tu taky učebnice italštiny, ale francouzština jaksi...’

朝子₃: 小さな本ですよ。明るいカバーがあります。

‘Je to malá knížka. Má světlý obal.’

ケン₄: ごめんなさい。フランス語の教科書はありません。

‘Promiň. Učebnice francouzštiny tu prostě není.’

2. *Ken je na večírku u Asako. Jan mu volá na mobil.*

Jan₁: 今、どこにいますか？

‘Kde teď jsi?’

ケン₁: 朝子さんのところにいますよ。パーティーがあります。

‘Jsem u Asako. Je tu večírek.’

Jan₂: パーティーですか？誰がいますか？

‘Večírek? Kdo tam je?’

ケン₂: 朝子さんがいます。アメリカ人のケイトさんもいますよ。

‘Je tu Asako. A ta Američanka Kate je tu taky.’

4b 解説 Výklad cílové látky

Cílová konstrukce [NP *ga arimasu/imasu*] slouží k vyjádření především dvou základních typů vztahů:

- bezprostřední existence
- posese

Při vyjádření bezprostřední existence mluvčí odkazuje k přítomnosti (existenci) vybraného objektu v prostoru bezprostředně vázaném ke komunikační situaci. Objekt existence klasifikujeme jako **ontologický objekt**. Je vyjádřen samotným substantivem (nebo pomocí NP) a do existenční konstrukce je zapojen ve tvaru [NP *ga*]. Partikule *ga* označuje nominativ, tj. fokálně nejprominentnější *mono* v kontextu komunikace. Vysoká prominentnost ontologického objektu souvisí s rematicností celé existenční predikace. Přítomnost ontologického objektu naznačuje, že existenční konstrukce je typickým příkladem tzv. ontologické konstrukce. Tento typ konstrukcí primárně vyjadřuje existenci, stav či vlastnost nějakého (většinou statického) objektu. Právě objekt je fokálně nejprominentnějším *mono* v rámci ontologických konstrukcí, a proto se váže na nominativní partikuli *ga*.

Je-li ontologický objekt známý z kontextu, může být vyjádřen jako topos (často ve funkci kontrastivního vytknutí). Srov.:

Q: 教科書きょうかしょ がありますか? A: ノートはありますが、教科書きょうかしょ はありません。

‘Je tu učebnice?’ ‘Sešit tu je, ale učebnice tu není.’

Životnost *mono*, které vyjadřuje ontologický objekt, určuje užití přísudkového predikativu. Neživá *mono* se pojí s existenčním predikativem ***aru*** (ve zdvořilém kladném tvaru ***arimasu***). Živá *mono* se pojí s existenčním predikativem ***iru*** (ve zdvořilém kladném tvaru ***imasu***). Základem konceptualizace životnosti jsou pak obecné projevy (známky života).

ねこ 猫ねこ があります。 (‘Je tu kočka.’) ねこ しがい 猫の死骸しがい があります。 (‘Je tu mrtvá kočka.’)

さかな 魚さかな があります。 (‘Jsou tu ryby.’ např. v jezírku, v řece apod.)

さかな 魚さかな があります。 (‘Jsou tu ryby.’ např. v prodejně potravin, jako jídlo na stole apod.)

Ve zvláštních situacích lze použít *aru/arimasu* i v konstrukci s životným objektem. Takové konstrukce implikují spíše existenci abstraktního *mono* než existenci konkrétního *mono* na konkrétním místě. Př.: 年間約 10 億人の利用者ねんかんやく おくにん りようしや がある。 (‘Ročně existuje asi miliarda uživatelů.’)

Existenční predikativy *aru* a *iru* lze využít i v (rematických) lokačních konstrukcích, kdy lokace objektu nevyplývá z bezprostřední komunikační situace a je zapotřebí ji verbálně specifikovat. Lokační existenční konstrukce má podobu [NP *ni* NP *ga arimasu/imasu*], místo existence je tedy vyjádřeno pomocí [NP *ni*]. Bezpříznakově pak výraz pro lokaci předchází výrazu pro objekt.

ブルノに ^{だいがく}大学があります。 ^{がっこう}学校に ^{きょうしつ}教室があります。 ^{きょうしつ}教室に ^{がくせい}学生がいます。

‘V Brně je univerzita. Ve škole jsou učebny. V učebně jsou žáci.’

Existenční konstrukce lze v japonštině využívat také k vyjádření posese (vlastnictví). Motivací k tomuto užití je častá fyzická přítomnost vlastněného objektu v bezprostředním dosahu vlastníka.

^{かね}お金があります。 ^{くるま}車もあります。 (‘Mám peníze. Mám i auto.’)

Konceptuální hranice mezi vlastnictvím a pouhým „souvýskytem“ je neostrá. Existenční konstrukci tak v japonštině lze použít i v některých situacích, které např. čeština vyjadřuje pomocí konstrukce posesivní (pomocí slovesa „mít“), přestože se o posezi v pravém slova smyslu jednat nemusí.

^{おとうと}弟がいません。 ^{いもうと}妹がいます。 (‘Nemám bratra. Mám mladší sestru.’)

^{いぬ}犬はいますが、 ^{ねこ}猫はいません。 (‘Psa máme, ale kočku nemáme.’)

Referenční bod v posesivním užití existenční konstrukce bývá vyjádřen buď jako topos, tj. [NP *wa*], případně konstrukcí [NP *niwa*], která spojuje vyjádření lokace (pomocí partikule *ni*) s kontrastivním vytknutím tématu (pomocí partikule *wa*).

^{ささき}佐々木さんは ^{くるま}車があります。 (‘Pan Sasaki má auto.’)

^{わたし}私には ^{あに}兄がいます。 (‘Já mám staršího bratra.’)

Ontologický objekt v existenčních konstrukcích většinou označuje *mono*, živou či neživou entitu. Objektem však mohou být také entity abstraktní.

^{ゆめ}夢がありますか？ (‘Máš nějaký sen.’)

^{きょう}今日は ^{じゅぎょう}授業がありません。 (‘Dnes není/nemáme vyučování.’)

^{おもしろ}面白いアイデアがあります。 (‘Mám zajímavý nápad.’)

Pokud objekt označuje jevy, které spíše vnímáme jako *koto* (události, aktivity apod.), bývá lokace vyjádřena konstrukcí [NP *de*]. V těchto případech výraz *aru* vyjadřuje spíše dynamickou aktivitu než pouhou statickou existenci. (Srov. s významem „odehrává se“.)

この ^{へや}部屋でパーティーがあります。 (‘V tomto pokoji je večírek.’)

^{とうきょう}東京で ^{じしん}地震がありました。 (‘V Tokiu bylo zemětřesení.’)

Užití partikule *ni* či *de* v konstrukci lokace není libovolné.

1c 題名 Gramatické kategorie statických predikací

復習 Jmenná predikace, adjektivní predikace, existenční predikace.

2c 気付き

場面 1 : *Asako si všimla, že se Jan zvláště zachvěl.*

朝子 : 寒い^{さむ}ですか。

Jan: いいえ、寒^{さむ}くないです。

- 問 :
1. Jakou mají polaritu (klad vs. zápor) jednotlivé výpovědi?
 2. Co mají formálně (tvarově) společné výpovědi Asako a Jana?
 3. Jak je vyjádřen zápor v adjektivní predikaci?

場面 2 : *Ken opět telefonuje z Nagoji svému senpai, který je na studijním pobytu ve Francii. Když dojde řeč na počasí, Ken si vzpomene, že při minulém hovoru senpai zmiňoval vysoké teploty, které ve Francii v poslední době panují.*

ケン₁ : 今日^{きょう}も暑^{あつ}いですか。

先輩^{せんぱい} : 今日^{きょう}は暑^{あつ}くないです。昨日^{きのう}は暑^{あつ}かったですけど。

ケン₂ : そうですか。名古屋^{なごや}は、昨日^{きのう}、暑^{あつ}くなかったです。涼^{すず}しかったですよ。

注 : 昨日^{きのう} = včera, včerejšek

- 問 :
1. Které výrazy naznačují časové ukotvení predikací?
 2. V čem se jednotlivé tvary adjektivních predikací liší a co mají společné?

3c 例文 Příkladové texty

1. *Jan se v seminární pracovně baví s Kenem, mimo jiné o včerejším večírku.*

Jan: 今日^{きょう}はパーティーがありませんね。

‘Dnes nemáš večírek, co?’

ケン: そうですね。昨日^{きのう}はパーティーでしたが、今日^{きょう}はアルバイトです。

‘No jo. Včera byl večírek, dneska brigáda.’

2. *Ken si všiml, že si Asako koupila nové boty.*

ケン: 素敵^{すてき}な靴^{くつ}ですね。高^{たか}かったですか？

‘Parádní boty! Byly drahé?’

朝子: いいえ、高^{たか}くなかったですよ。二千円^{にせんえん}でした。

‘Ne, drahé nebyly. Stály dva tisíce jenů.’

3. *Asako zajímá, jak Janovi chutnalo suši, které jedl během večere s Kenem.*

朝子: あの^{すし}お寿司はどうでしたか？

‘Jaké bylo to suši?’

Jan: そうですね。うにの味^{あじ}はちょっと変^{へん}でした。

‘No, mořský ježek chutnal trochu divně.’

4. *Ken řekl profesoru Jošidovi, že se sešel s jedním ze svých senpaiů, Júdži Takahašim.*

よしだ 吉田: たかはし 高橋さん、げんき 元気でしたか？

‘Tak jak se Takahašimu daří?’

ケン: はい、げんき 元気でした。たかはしせんぱい 高橋先輩は、がくせい 学生のとき、えいご 英語がとても じょうず 上手でしたね。

‘Ano, daří se mu dobře. Takahaši býval za studentských dob dobrý v angličtině, že ano...’

よしだ 吉田: ぶんぽう 文法はとても じょうず 上手でしたよ。かいわ 会話はあまり じょうず 上手ではありませんでした。

‘V gramatice byl moc dobrý. V konverzaci ale příliš dobrý nebýval.’

4c 解説 Výklad cílové látky

Ohebné výrazy disponují tvarovou proměnlivostí v návaznosti na určité gramatické kategorie. Bohatost tvarů se projevuje především v predikační funkci, tj. tehdy, tvoří-li daný ohebný výraz přísudek věty. Tvarová proměnlivost se zatím týká následujících výrazů:

- Adjektiv (např. *acui*, '(je) horký')
- Jmenných adjektiv (např. *suteki-na*, 'úžasný')
- Existenčních predikativů (*aru*, *iru*, 'je (něco/někdo někde)')
- Spony (*desu*, resp. *de aru*, 'je (něco/někdo něčím/někým)')

Gramatické kategorie, kterých se morfologie výše uvedených ohebných výrazů pro tuto chvíli týká, jsou následující:

○ ČAS:	NEMINULÝ	MINULÝ
○ POLARITA:	KLADNÝ	ZÁPORNÝ
○ ZDVOŘILOST:	PROSTÝ	ZDVOŘILÝ

Každá kategorie je dvouprvková, obsahuje tvar bezpříznakový a příznakový. V přehledu výše je vždy první člen dvojice bezpříznakový, druhý je příznakový. Příznakový tvar mívá většinou výraznější formálnější projevy než tvar bezpříznakový (např. minulost je formálně vyjádřena nějakým výrazem navíc, oproti neminulosti, zdvořilé tvary bývají delší než tvary prosté apod.).

V přehledu níže uvádíme pouze zdvořilé přísudkové tvary.

Adjektiva mohou vyjadřovat existenci vlastnosti či stavu objektu v okamžiku promluvy (či panchronně, tj. bez časového ukotvení) = neminulost, nebo totéž vázáno na minulost (tj. platné před okamžikem promluvy, bez odkazu k platnosti v okamžiku promluvy) = minulost.

ADJ- <i>i-desu</i>	vs.	ADJ- <i>katta-desu</i>
あついです	vs.	あつかったです
<i>Acui-desu</i> ('Je horko')	vs.	<i>Acukatta-desu</i> ('Bylo horko')

Vlastnost či stav vyjádřená adjektivem může být ve vztahu k objektu popřena.

ADJ- <i>i-desu</i>	→	ADJ- <i>kunai-desu</i>
あついです	→	あつくないです
<i>Acui-desu</i> ('Je horko')	→	<i>Acukunai-desu</i> ('Není horko')

Popřena může být také vlastnost či stav objektu v minulosti (před okamžikem promluvy).

ADJ- <i>kunai-desu</i>	→	ADJ- <i>kunakatta-desu</i>
あつくないです	→	あつくなかったです
<i>Acukunai-desu</i> ('Není horko')	→	<i>Acukunakatta-desu</i> ('Nebylo horko')

Prosté predikační tvary adjektiv neobsahují sufix zdvořilosti *-desu* (tj. *acui*, *acukatta*, *acukunai*, *acukunakatta*). Neminulé prosté tvary (tj. *acui*, *acukunai*) jsou pak v moderní japonštině shodné s tvary přívlastkovými (např. *acui súpu* 'horká polévka', *acukunai súpu* 'polévka, která není horká'). Neminulé prosté záporné tvary (např. *acukunai*) se samy o sobě chovají jako adjektiva, např. při ohýbání do minulosti: *acui* → *acukatta*, *acukunai* → *acukunakatta*.

Jmenná adjektiva a jmenné přísudky se **sponou** sdílejí tvary přísudkových kategorií. Ty mohou být kladné (ve vztahu k okamžiku promluvy či bez časového ukotvení) nebo záporné (popírající kategorizaci vyjadřovanou NA nebo substantivem).

N/NA <i>desu</i>	→	N/NA <i>dewa arimasen</i>
ほん 本 ^{すてき} です / 素敵 ^{すてき} です	→	ほん 本 ^{すてき} ではありません / 素敵 ^{すてき} ではありません
'Je to kniha/Je úžasná'	→	'Není to kniha/Není úžasná'

Kategorizace se může vztahovat k okamžiku promluvy nebo k předchozímu časovému úseku.

N/NA <i>desu</i>	→	N/NA <i>dešita</i>
ほん 本 ^{すてき} です / 素敵 ^{すてき} です	→	ほん 本 ^{すてき} でした / 素敵 ^{すてき} でした
'Je to kniha/Je úžasná'	→	'Byla to kniha/Byla úžasná'

Kategorizace či atribuce objektu ve vztahu k minulosti může být popřena, negována.

N/NA <i>dešita</i>	→	N/NA <i>dewa arimasen-dešita</i>
ほん 本 ^{すてき} でした / 素敵 ^{すてき} でした	→	ほん 本 ^{すてき} ではありませんでした / 素敵 ^{すてき} ではありませんでした
'Byla to kniha/Byla úžasná'	→	'Nebyla to kniha/Nebyla úžasná'

Právě formální shodnost tvarů NA s tvary podstatných jmen (se sponou) v predikační funkci vede ke klasifikaci „*na* adjektiv“ jako „jmenných adjektiv“ (*nominal adjectives*, NA).

Existenční predikativy *aru* a *iru* vykazují v predikační funkci tvarová paradigmata shodná se slovesy (ke slovesům se dostaneme ve 4. lekci), proto bývají označována za „existenční slovesa“. Jejich zdvořilé tvary jsou následující:

KLADNÝ NEMINULÝ	<i>arimasu</i>	<i>imasu</i>
ZÁPORNÝ NEMINULÝ	<i>arimasen</i>	<i>imasen</i>
KLADNÝ MINULÝ	<i>arimašita</i>	<i>imašita</i>
ZÁPORNÝ MINULÝ	<i>arimasen-dešita</i>	<i>imasen-dešita</i>

Z výše popsaných paradigmat vyplývá, že morfémy jednotlivých gramatických kategorií lze schematizovat následovně (KLAD je bezpříznakový a tedy bez morfolického vyjádření):

ZDVOŘILOST	<i>des-</i> (u spony a NP)	<i>desu</i> (u ADJ)	<i>mas-</i> (u existenčních sloves)
NEMINULOST	<i>-u</i> (u spony, NP a existenčních sloves)	<i>-i</i> (u ADJ)	
MINULOST	<i>-ta</i> (u spony, NP a existenčních sloves)	<i>-katta</i> (u ADJ)	
ZÁPOR	<i>-kuna-</i> (u ADJ)	<i>-en</i> (u existenčních sloves)	<i>dewa arimase</i> n (u NA a spony)

Výše popsaná paradigmata nejsou vyčerpávajícím výčtem systémových možností japonštiny, ale pro potřeby komunikace jsou v tuto chvíli dostačující. Níže ještě nabízíme schematický přehled v tabulkách (pro konkrétní příklady viz Příloha na konci lekce).

Predikační tvary adjektiv

ZDVOŘILÝ	KLADNÝ	ZÁPORNÝ
NEMINULÝ	ADJ- <i>i-desu</i>	ADJ- <i>kunai-desu</i>
MINULÝ	ADJ- <i>katta-desu</i>	ADJ- <i>kunakatta-desu</i>

Predikační tvary jmenných adjektiv

ZDVOŘILÝ	KLADNÝ	ZÁPORNÝ
NEMINULÝ	NA- <i>desu</i>	NP- <i>dewa-arimase</i> n
MINULÝ	NA- <i>dešita</i>	NP- <i>dewa-arimase</i> n- <i>dešita</i>

Predikační tvary spony

ZDVOŘILÝ	KLADNÝ	ZÁPORNÝ
NEMINULÝ	<i>desu</i>	<i>dewa arimase</i> n
MINULÝ	<i>dešita</i>	<i>dewa arimase</i> n- <i>dešita</i>

Predikační tvary existenčního slovesa *aru*

ZDVOŘILÝ	KLADNÝ	ZÁPORNÝ
NEMINULÝ	<i>arimasu</i>	<i>arimase</i> n
MINULÝ	<i>arimašita</i>	<i>arimase</i> n- <i>dešita</i>

Predikační tvary existenčního slovesa *iru*

ZDVOŘILÝ	KLADNÝ	ZÁPORNÝ
NEMINULÝ	<i>imasu</i>	<i>imase</i> n
MINULÝ	<i>imašita</i>	<i>imase</i> n- <i>dešita</i>

Pozn.: V přehledu si lze povšimnout historické souvislosti spony (*de aru*) s existenčním slovesem (*aru*).

1d 題名 Kontrastivní vytknutí rématu

復習 Informační struktura, otázkové konstrukce

2d 気付き

Srovnejte následující dvě výpovědi z hlediska informační struktury (téma vs. réma).

a) ジョンさんはアメリカ^{じん}人です。

b) ジョンさんがアメリカ^{じん}人です。

Srovnejte následující dvě otázkové výpovědi z hlediska informační struktury (téma vs. réma).

i. 誰^{だれ}がアメリカ^{じん}人ですか？

ii. ジョンさんは何^{なにじん}人ですか？

- 問：
1. Na kterou z otázek i. a ii. je vhodnou odpovědí věta a)? Na kterou z otázek i. a ii. je vhodnou odpovědí věta b)?
 2. Kde je umístěna intonační prominentnost u každé z vět? Co naznačuje o informační struktuře?

3d 例文 Příkladové texty

1. *Ken se pokouší najít něco na svém počítači. Tváří se nespokojeně.*

ケン： ^{へん}
変です。
‘To je divné.’

朝子： ^{なに} ^{へん}
何が変ですか。
‘Co je divné?’

2. *Ken s Janem stojí před školou a pozorují skupinky studentů.*

ケン： ^{びじん}
美人ですね。
‘Je to kočka, že?’

Jan: ^{だれ} ^{びじん}
誰が美人ですか？
‘Kdo je kočka?’

ケン： ケイトさんが。
‘Kate.’

3. *Asako srovnává slovníky na polici. Ken zrovna potřebuje anglický slovník.*

ケン： ^{あさこ} ^{えいご} ^{じしよ}
朝子さん、ちょっと、英語の辞書を下さい。
‘Asako, dej mi anglický slovník, prosím.’

^{あさこ}
朝子： どれがいいですか？
‘Který chceš?’

ケン： ^{ちい} ^{じしよ}
その小さい辞書がいいです。
‘Stačí ten malý slovník.’

4. *Jan se chce zeptat Kena, jestli má mikrotužku. Ken napoprvé přeslechne předmět otázky.*

Jan: すみません、シャーペンがありますか。
‘Promiň, máš mikrotužku?’

ケン： ^{なに}
何が？
‘Cože to?’

4d 解説 Výklad cílové látky

Jak bylo vyloženo v Lekci I, topos, tj. konstrukce [NP *wa*], slouží buď k nastolení nového tématu či k vytknutí prvku do kontrastivního vztahu s prvkem jiným (byť pouze potenciálním). V obou případech se jedná o tematický prvek a současně referenční bod k predikaci. Zbylá část tzv. tematické větné stavby je prvkem rematickým. V určitých situacích je to však právě referenční bod, co chce mluvčí postavit do rématu (chce jej konstruovat jako prvek primární pozornosti, fokalizace). V této funkci mohou přirozeně vystupovat otázková slova (v doplňovacích otázkách) nebo NP, jež jsou na danou (i potenciální) otázku onou doplněnou informací. Jádro predikace pak bývá prvkem tematickým. Př.:

a) ジョンさんは アメリカ人^{じん}です。

TÉMA

RÉMA

b) 誰^{だれ}が アメリカ人^{じん}ですか？

RÉMA

TÉMA

V příkladu a) je tématem (nastoleným toposem) „John“, rematická (nová) informace, kterou se o něm danou větou dozvídáme, je jeho národnost („je Američan“). Taková informace je vhodným doplněním otázky typu 何人^{なにじん}ですか？ (‘Jaké je národnosti?’). Pro podobnou otázku může být „John“ tématem buď známým z kontextu, nově ustanoveným nebo kontrastním (např. nezajímá nás Robert ani nikdo jiný ze skupiny lidí, o nichž se můžeme bavit).

V příkladu b) je tématem americká národnost někoho z lidí, o nichž se bavíme (víme, že ve skupině lidí, o nichž se bavíme nebo můžeme bavit, je někdo, kdo je Američan). Rematickou (doposud neznámou) informací je pro nás vymezení dané osoby ze skupiny zbývajících potenciálních osob, tj. určení referenčního bodu (objektu identifikace). NP (zde otázkové slovo) v rematické pozici ontologických predikací bývá označena partikulí **ga**. Stejnou formu má i odpověď na takovou otázku, tj. např. ジョンさんが^{じん}アメリカ人^{じん}です。 V takto formulované větě je rematickým prvkem „John“. Konstrukce [NP *ga*] ve vazbě na ontologické predikace má příznak rematického kontrastu k dalším možnostem. Současně konstruuje dané *mono* jako prvek, jenž představuje úplný výčet prvků, pro něž platí (tematická) predikace (Pozn.: V některých lingvistických analýzách proto bývá funkce tohoto „kontrastního rématu“ klasifikována jako tzv. exhaustivní výčet 総記^{そうき}, případně exkluze 排他^{はいた}).

Rozdíl mezi [NP *wa*] a [NP *ga*] ve vztahu k informační struktuře platí nejen pro konstrukce se jmenným přísudkem, ale i pro ostatní ontologické predikace (tj. pro konstrukce s přísudkem adjektivním či existenčním).

Shrnutí:

- [NP *wa* PRED] = tematická větná stavba s (potenciálně kontrastním) tématem
- [NP *ga* PRED] = rematická větná stavba s kontrastním rématem

1e 題名 Konstrukce s toposem a nominativem

復習 Topos, adjektivní predikace.

2e 気付き

場面 1 : *Asako se baví s Kenem o Janovi. Asako obdivuje Janovo nadání pro jazyky.*

朝子 : ヤンさんは 頭 ^{あたま} が いいですね。

注 : ^{あたま}
頭 = hlava

- 問 :
1. K čemu/komu (k jakému referenčnímu bodu) se vztahuje výraz *atama*?
 2. Který/které z výrazů v dané větě je/jsou rematický/rematické?

場面 2 : *Ken povídá Janovi o Hirošim. Kena fascinuje, jak umí Hiroši dobře španělsky.*

ケン : ひろし
浩 さん は スペイン ^ご 語 ^{ほんとう} が ^{じょうず} 本 当 に 上 手 です。

- 問 :
1. K čemu/komu (k jakému referenčnímu bodu) se vztahuje výraz *supeingo*?
 2. Který/které z výrazů v dané větě je/jsou rematický/rematické?

3e 例文 Příkladové texty

1. *Jan si v seminární pracovně všimne, že Asako často poslouchá hudbu se sluchátky na uších. Obrátí se na Kena.*

Jan: ^{あさこ}朝子 ^{さん}さんは ^{おんがく}音楽 ^がが ^す好き ^{です}ですね。

‘Asako má muziku ráda, co?’

2. *Jan si všimne, že Ken se tváří ztrápeně před odchodem na hodinu a zeptá se ho, co se děje. Ken reaguje.*

ケン: ^{いま}今は ^{とうけいがく}統計学 ^のの ^{じゅぎょう}授業 ^{です}です。 ^{わたし}私は ^{とうけいがく}統計学 ^がが ^{だいきら}大嫌い ^{です}です。

‘Ted’ mám hodinu statistiky. Já statistiku nesnáším.’

3. *Jan si při obědě s Kenem pochvaluje kvalitu japonské rýže.*

Jan: ^{にほん}日本 ^はは ^{ごはん}ご飯 ^がが ^{ほんとう}本当 ^にに ^{おいしい}おいしい ^{です}です。

‘Rýže v Japonsku je opravdu výtečná.’

4. *Asako je překvapená, že Ken ještě nezískal telefonní číslo na Kate. Ken jí vysvětluje.*

ケン: ^{ケイト}ケイト ^{さん}さんは ^{けいたいでんわ}携帯電話 ^がが ^{あり}あり ^{ませ}ません。

‘Kate nemá mobil.’

5. *Jan je vysoký a má dlouhé nohy. Jeho japonský spolužák je z toho u vytržení.*

^{どうきゅうせい}同級生: ^{ヤン}ヤン ^{さん}さんは ^{あし}足 ^がが ^{なが}長い ^{です}ですね。

‘Teda Jane, ty máš ale dlouhé nohy.’

6. *Janovi spolužáci často poukazují na to, že Jan umí dobře japonsky. Ten většinou reaguje.*

Jan: ^{わたし}私は ^{にほんご}日本語 ^がが ^す好き ^{です}です。

‘Já mám japonštinu rád.’

7. *Jan si chce nechat od Kena opravit závadu v počítači. Asako mu to rozmlouvá.*

朝子: ^{ケン}ケン ^{さん}さんは ^{コンピューター}コンピューター ^がが ^{にがて}苦手 ^{です}ですよ。

‘Ken to s počítači moc neumí.’

4e 解説 Výklad cílové látky

Tematická větná stavba, tj. konstrukce s toposem [NP *wa* PRED] nemusí mít v rematické části pouze samotný přísudek (ať již jmenný se sponou, adjektivní či existenční). Topos skrze referenční bod nastavuje konceptuální prostor, ve kterém lze konstruovat různé predikace (různá *koto*). Ontologická predikace v rematické části může obsahovat i ontologický objekt, vyjádřený nominativem [NP *ga*]. Konstrukce [NP *wa* NP *ga* PRED] (s ontologickým přísudkem) je v japonštině velmi běžná a užívá se i v mnoha situacích, v nichž by se nabízel pouze vztah přísudku s toposem (třeba rozvinutým jmenným přívlastkem), tj. [NP *no* NP *wa* PRED].

Vztahy toposu a nominativu přitom mohou být různé. V mnoha případech jde o vztah ČÁSTI (← nominativ) a CELKU (← topos). Tento typ konstrukce se používá především při popisu fyzického vzhledu.

ケンさんは	^{かみ} 髪が	^{みじか} 短いです。	(‘Ken má krátké vlasy. / Ken je krátkovlasý.’)
CELEK	ČÁST	CHARAKTERISTIKA ČÁSTI	
ヤンさんは	^め 目が	^{あお} 青いです。	(‘Jan má modré oči. / Jan je modrooký’)
CELEK	ČÁST	CHARAKTERISTIKA ČÁSTI	
ぞう 象は	^{はな} 鼻が	^{なが} 長いです。	(‘Sloni mají dlouhé choboty.’)
CELEK	ČÁST	CHARAKTERISTIKA ČÁSTI	

Pozn.: Poslední uvedený příklad dal vzniknout označení „sloní věta“, především pro svoji reprezentativnost a propagaci, kterou této konstrukci ve svých analýzách udělal japonský lingvista Akira Mikami 三上章 (1903–1971).

Vztah mezi toposem a nominativem však může být i volnější. Topos si každopádně drží svoji funkci význačného referenčního bodu, nominativ si drží funkci ontologického objektu a část [NP *ga* PRED] je sama o sobě predikací, tj. *koto*, které obsahuje interní vztah s *mono*. Formálně lze strukturu celé konstrukce zapsat i stylem [NP *wa* [NP *ga* PRED]].

派生語 Derivace

Výrazy *suki-na* ('oblíbený') a *kirai-na* ('neoblíbený') lze derivačně doplňovat prefixem ^{だい}大 pro vyjádření vysoké intenzity subjektivního pocitu.

- ^す好きな ^{せんせい}先生 ('oblíbený učitel') → ^{だいす}大好きな ^{せんせい}先生 ('milovaný učitel')
- ^{きら}嫌いな ^{ひと}人 ('neoblíbený člověk') → ^{だいきら}大嫌いな ^{ひと}人 ('nenáviděný člověk')

Obě odvozená jmenná adjektiva (*dai-suki-na*, *dai-kirai-na*) lze používat i v predikačních konstrukcích. Vysoká míra subjektivního zabarvení však není vhodná pro formální projev.

- あの ^{せんせい}先生が ^{だいす}大好きです。 ('Toho učitele mám strašně rád.')
- あの ^{ひと}人が ^{だいきら}大嫌いです。 ('Toho člověka nesnáším.')

Prefix 大 nelze produktivně užívat s jakýmkoliv adjektivem. V některých výrazech je ustálen (např. ^{たいへん}大変な 'náročný, obtížný, hrozný'). Mnohem častěji se pro derivaci využívá u substantiv. V napojení na sinojaponské lexémy mívá čtení ^{だい}大 :

- ^{じしん}地震 ('zemětřesení') → ^{だいじしん}大地震 ('velké zemětřesení')
- ^{こうじ}工事 ('výstavba') → ^{だいかうじ}大工事 ('velká výstavba')
- ^{はっけん}発見 ('objev') → ^{だいはっけん}大発見 ('velký objev')
- aj.

V napojení na japonské lexémy mívá čtení ^{おお}大 :

- ^{へや}部屋 ('pokoj') → ^{おおべや}大部屋 ('velký pokoj')
- ^{しごと}仕事 ('práce') → ^{おおしごと}大仕事 ('velká práce')
- ^{もじ}文字 ('písmena') → ^{おおもじ}大文字 ('velká písmena')
- aj.

表現 **Výrazivo**

1. **Existenční konstrukce bez nominativu**

V části 4b jsme představili existenční konstrukci s ontologickým objektem vyjádřeným nominativem, tj. konstrukcí [NP *ga*]. Jak jsme naznačili, nominativ má v těchto konstrukcích výrazně rematický charakter. I proto lze narazit na situace, v nichž objekt existence figuruje, avšak jeho fokalizace není žádoucí. Takové konstrukce mají formu bez partikule *ga*, tj. [NP *arimasu*] nebo [NP *imasu*] a vyznačují se specifickým užitím, odlišným od pouhé deklarace existence. Toto užití vybízí adresáta k interakci s objektem, případně může vyjadřovat záměr mluvčího s objektem interagovat. Proto se tyto „bezčásticové“ konstrukce často objevují např. v poutačích prodejců.

- i. ラーメンあります ‘Máme *rámen*’ (Pojďte si dát, kupte si...)
- ii. すみません、田中^{たなか}さんいますか？ ‘Promiňte, je tu pan Tanaka?’ (Chtěl bych s ním mluvit...)

Tyto konstrukce jsou svojí funkcí specifické a vynechávání partikule *ga* tedy není z gramatického hlediska libovolné.

2. **Existenční adjektiva**

Jako existenční predikativy jsme výše představili především tzv. existenční slovesa ^{そんざいどうし}存在動詞 (v některých lingvistických zdrojích lze narazit i na pojem „existencia“ ^{そんざいし}存在詞) *aru* (*arimasu*) a *iru* (*imasu*). Přísudkem existenční konstrukce však mohou být též některé výrazy, jež mají adjektivní tvarová paradigmata. Jedná se především o výrazy ^{おお}多い a ^{すく}少ない.

Př.: ^{にほんじん}日本人が^{おお}多いです。‘Je tu mnoho Japonců.’

^{じん}スイス人が^{すく}少ないです。‘Je tu málo Švýcarů.’

^{かんこうきゃく}ブルノは観光客が^{おお}多くないです。‘V Brně není mnoho turistů.’

^{にほんけんきゅうせんこう}日本研究専攻は^{じょせい}女性が^{すく}少なかったです。‘Na Japanistice bylo málo žen.’

Obě uvedená adjektiva se vyskytují téměř výhradně v predikační funkci. Výraz *sukunai* se v přívlastkové funkci nepoužívá vůbec, výraz *oi* pouze ve tvaru ^{おお}多くの.

Např.: ^{おお}多くの^{じん}スウェーデン人は^せ背が^{たか}高いです。‘Mnoho Švédů je vysoké postavy.’

3. Výrazy pro barvy

Základní skupina výrazů pro výseky barevného spektra má v japonštině podobu adjektiv. Jde o následující:

- 青い 'modrý'
- 赤い 'červený'

Týká se to také výrazů pro černou a bílou:

- 白い 'bílý'
- 黒い 'černý'

Lexémy *ao* a *aka* měly v minulosti širší dosah v rámci barevného spektra (koncept *ao* zasahoval do „zelené“ části spektra, koncept *aka* do „hnědé“ části spektra). To se v současnosti projevuje v některých ustálených lexémech či kolokacích.

Např. 青竹^{あおだけ} ('zelený bambus'), アオガエル^{しんごう あお} ('rosnička'), 信号が青い^{あお} ('na semaforu je zelená'), 顔が青い^{かお あお} ('bledý ve tváři'), 青月^{あおつき} ('bledý měsíc'), 赤みそ^{あかあり} ('tmavá pasta *miso*'), 赤蟻 ('rezaví mravenci') aj.

Další skupina výrazů pro barvy je odvozená od určitých přírodních produktů skrze sufix *-iro*. Vybrané výrazy přitom mají dvojí *modus existendi*: jako ADJ a jako N.

- 黄色い・黄色^{きいろ きいろ} *kiroi šacu* ('žluté tričko'), *kiro no mafurá* ('žlutá šála')
- 茶色い・茶色 *čairoi kami* ('hnědé vlasy'), *čairo no sebiro* ('hnědé sako')

Ostatní výrazy pro barvy se gramaticky chovají především jako substantiva. Řada barevných odstínů může být v japonštině vyjádřena pomocí výrazů přejatých z angličtiny.

- 灰色^{はいいろ} 'šedý'
- 紫^{むらさき} 'fialový'
- 緑^{みどり} 'zelený'
- ピンク 'růžový'
- オレンジ 'oranžový'
- aj.

4. Adjektivum 良^い

Adjektivum 良^い ('(je) dobrý') má nepravidelné tvarové paradigma, které vychází z tvaru 良^い (tento tvar se v některých ustálených konstrukcích stále využívá, viz např. 良^いお年^{とし}を! 'Šťastný Nový rok!'). Jeho tvary jsou tedy následující:

ZDVOŘILÝ	KLADNÝ	ZÁPORNÝ
NEMINULÝ	<i>ii-desu</i>	<i>jokunai-desu</i>
MINULÝ	<i>jokatta-desu</i>	<i>jokunakatta-desu</i>

V přívlastkové funkci platí tvary *ii* a *jokunai*, tj. např. *ii omijage* ('dobrý dárek'), *jokunai gakusei* ('nedobrý student').

Toto tvarové paradigma se týká také konstrukcí (lexémů či idiomů), v nichž figuruje *ii* jako historicky ustálený prvek. Např.:

kakkoii ('(je) vymazlený, „cool“') → *kakkojokunai-desu*, *kakkojokatta desu* atd.

atama ga ii ('chytrý') → *atama ga jokunai desu*, *atama ga jokatta desu* atd.

Netýká se to adjektiva *kawaii* ('(je) roztomilá, půvabná, miloučká'), které má odlišnou etymologii a ohýbá se pravidelně (tj. *kawaikunai desu*, *kawaikatta-desu* atd.).

5. Lokalizace

Výrazy, jež označují lokalizaci objektu (tzv. figury) vůči referenčnímu bodu fungují jako substantiva, na substantivum, které označuje referenční bod, se tedy napojují pomocí partikule *no*.

- ~の^{まえ}前 'před ~'
- ~の^{うし}後ろ 'za ~'
- ~の^{みぎ}右 'napravo od ~'
- ~の^{ひだり}左 'nalevo od ~'
- ~の^{うえ}上 'nad ~'
- ~の^{した}下 'pod ~'
- ~の^{なか}中 'uvnitř ~'
- ~の^{そと}外 'vně ~'
- ~の^{ちか}近く 'v blízkosti ~, poblíž ~'

- ～のよこ ‘stranou od ~’
- ～の向^むこう ‘naproti ~’
- ～と～の間^{あいだ} ‘mezi ~ a ~’

Výrazy となり a そば označují pozici vedle referenčního bodu. Liší se kategorizací figury a referenčního bodu. Reprezentují-li figura i referenční bod entity stejné kategorie, užívá se pro jejich „sousedský“ vztah výrazu *tonari*. Jsou-li entitami různých kategorií, užívá se výrazu *soba*.

Lokalizační výrazy mohou být použity v různých konstrukcích. Příklad:

- i. Q: すみません、バス停^{てい}はどこですか？ A: 大学の後^{だいがく うし}ろです。
‘Promiňte, kde je tu autobusová zastávka?’ ‘Je za univerzitou.’
- ii. かばんの中^{なか}に辞書^{じしょ}があります。
‘V tašce mám slovník.’
- iii. 郵便局^{ゆうびんきょく}は公園^{こうえん}の右^{みぎ}です。
‘Pošta je napravo od parku.’
- iv. 図書館^{としょかん}は病院^{びょういん}と大学^{だいがく}の間^{あいだ}です。
‘Knihovna je mezi nemocnicí a univerzitou.’
- v. 机^{つくえ}の上^{うえ}に本^{ほん}があります。
‘Na stole jsou knihy.’

5 単語 Základní slovní zásoba

Jmenná adjektiva	<small>けいようどうし</small> 形容動詞 / <small>けいようめいし</small> 形容名詞	
しずかな	静かな	tichý, klidný
にぎやかな	賑やかな	rušný, živý
ゆうめいな	有名な	slavný, proslulý, známý
げんきな	元気な	zdravý, plný života
ひまな	暇な	s dostatkem volného času
きれいな	綺麗な	krásná, čistý
ハンサムな		pohledný, fešák
いろいろな	色々な	různý, různorodý, různobarevný
へんな	変な	divný [nepříjemně]
すきな	好きな	oblíbený
きらいな	嫌いな	neoblíbený
じょうずな	上手な	šikovný, zručný
へたな	下手な	nešikovný, nezručný
にがてな	苦手な	nešikovný, ne zběhlý, bez inklinace
かんたんな	簡単な	snadný, jednoduchý
べんりな	便利な	pohodlný, užitečný
ふべんな	不便な	nepohodlný, nešikovný
たいへんな	大変な	náročný, obtížný, hrozný
すてきな	素敵な	úžasný
りっぱな	立派な	skvostný, nádherný
きけんな	危険な	nebezpečný

Adjektiva a jiné けいようし 形容詞 など

おもしろい	面白い	(je) zajímavý, zábavný
ひくい	低い	(je) nízký
せまい	狭い	(je) úzký
ひろい	広い	(je) široký, rozlehlý
ながい	長い	(je) dlouhý
みじかい	短い	(je) krátký
かわいい	可愛い	(je) roztomilá, půvabná, miloučká
かっこいい		(je) vymazlený, „cool“
おなじ	同じ	(je) stejný

Místa a instituce ところ しせつ 所、施設

ホテル		hotel
ほんや	本屋	knihkupectví
スーパー	スーパーマーケット	supermarket
コンビニ		samoobsluha typu <i>konbini</i>
デパート		obchodní dům
びょういん	病院	nemocnice
おてら	お寺	chrám (buddhistický)
じんじゃ	神社	svatyně (šintoistická)
きょうかい	教会	kostel; církev
こうえん	公園	park
どうぶつえん	動物園	ZOO
ちゅうしん	中心	centrum

ひろば	広場	náměstí
まち	町	město, městská část
バスてい	バス停	autobusová zastávka

Lokace ばしょ 場所

へや	部屋	pokoj, místnost
きょうしつ	教室	učebna
ほんだな	本棚	police na knihy
たてもの	建物	budova
ところ	所	místo

Zvířata どうぶつ 動物

ねこ	猫	kočka
いぬ	犬	pes
ねずみ	鼠	myš
とり	鳥	pták
うま	馬	kůň
くま	熊	medvěd
しか	鹿	jelen, jelínek
さる	猿	opice
ひつじ	羊	ovce
ヤギ		koza
うさぎ	兔	zajíc, králík

バニー

králíček

へび	蛇	had
わに		krokodýl
かめ	亀	želva
むし	虫	hmyz, brouk
ぞう	象	slon
とら	虎	tygr
キリン		žirafa

Tělo からだ 体

あたま	頭	hlava
あし	足・脚	nohy
て	手	ruce
かみ	髪	vlasý
かみのけ	髪の毛	vlasý
みみ	耳	uši
はな	鼻	nos
くち	口	ústa
は	歯	zuby
め	目・眼	oči

Ostatní た その他

アイデア		nápad, myšlenka
あじ	味	chuť
ゆめ	夢	sen

じしん	地震	zemětřesení
シャーペン		mikrotužka
カバー		obal
とうけいがく	統計学	statistika
とき	時	období, čas
パーティー		večírek
おかね	お金	peníze
おみやげ	お土産	dárek z cest
どうきゅうせい	同級生	spolužák
かんこうきゃく	観光客	turisté
だんせい	男性	muž
じょせい	女性	žena
びじん	美人	krasavice
つけもの	漬物	nakládaná zelenina
おかし	お菓子	sladkost, pochutina

6 本文 Hlavní text

きょうと しょうかい
京都の紹介

きょうと むかし にほん しゅと いま とうきょう しゅと きょうと
京都は、昔、日本の首都でした。今は東京が首都です。京都ではありません

が、きょうと とてもきれいな まち ちゅうしん ごしょ
が、京都はとてもきれいな町です。中心に「御所」があります。京都駅は御所

の みなみ えき たてもの なか きょうと
の南にあります。駅の建物の中にカフェもレストランもあります。京都には

かんこうきゃく がたくさんいます。アメリカ人の かんこうきゃく もいますが、ちゅうごくじん とく おお
観光客がたくさんいます。アメリカ人の観光客もいますが、中国人が特に多い

です。かんこうきゃく きょうと てら す じんじゃ だいす へいあんじんぐう ゆうめい
です。観光客は京都のお寺が好きです。神社も大好きです。平安神宮が有名

です。じつ きょうと きょうかい すく きょうと つけもの
です。実は、京都に教会もありますが、少ないです。京都は漬物がおいしいで

す。や はし ゆうめい きょうと か し みやげ
す。「八つ橋」も有名な京都のお菓子です。とてもいいお土産です。

きょうと ちか なら なら りっぱ まち むかし ひろ
京都の近くに奈良があります。奈良もとても立派な町です。昔は広かった

ですが、いま せま なら てら おお とく とうだいじ ゆうめい
ですが、今も狭くないです。奈良もお寺が多いです。特に東大寺が有名です。

なか ならだいぶつ とうだいじ ならえき あいだ ゆうめい ならこうえん
中に奈良大仏があります。東大寺と奈良駅の間には有名な奈良公園があります。

ならこうえん しか ほんとう おお ちい しか おお
奈良公園に鹿がいます。本当に多いです。小さい鹿はかわいいですが、大きい

しか きけん き つ
鹿はちょっと危険です。気を付けてください。

注： むかし = kdysi dávno; ごしょ = označení kjótského císařského paláce; だいぶつ = Velký Buddha

7 会話 Dialog

Asako si všimne, že Jan má na pracovní ploše počítače skupinové foto.

朝子: それはヤンさんの^{かぞく}家族の^{しゃしん}写真ですか？

Jan: はい、うちの^{かぞく}家族ですよ。

朝子: え？ヤンさんはどれですか？

Jan: ことです。^{ちゅうがくせい}中学生のときは、^せ背が^{たか}高くなかったです。

朝子: そうですね。^{ちゅうがくせい}中学生のヤンさんは^{かみ}髪^けの毛が^{すてき}素敵ですね。

Jan: ^{なが}長かったですね。^{とこや}床屋があまり^す好きではありませんでした。これは
うちの^{あね}姉です。

Přichází Ken a zapojuje se do hovoru.

ケン: どれがお^{ねえ}姉さんですか？これですか？

Jan: ^{ちが}違います。それは^{はは}母ですよ。これが^{あね}姉です。

ケン: わー！^{びじん}美人ですね。

Jan: このときはまだ^{にじゅうにさい}二十二歳でしたね。

ケン: ^{ほんとう}本当にきれいな^{じよせい}女性ですね。いま^{なんさい}は何歳ですか？

Jan: ^{にじゅうきゅうさい}二十九歳です。^{こども}子供もいますよ。

朝子: そうですか？では、ヤンさんはおじさんですね。

Jan: はい、そうです。^{あね}姉の^{こども}子供の^{しゃしん}写真もありますよ。これは^{なまえ}名前
は^{いっさい}ハナちゃんです。^{しゃしん}一歳のときの^{しゃしん}写真です。

朝子: ^{あか}かわいい赤ちゃんですね！

Jan: そのときは^{かみ}髪が^{まった}全くありませんでした。いま^{かみ}髪が^{なが}長いですけど。

ケン: その写真しゃしんには犬いぬもいましたね。

Jan: そうですね。家うちに犬いぬがいました。とてもかわいい犬いぬでした。白しろかったですが、耳みみが黒くろかったです。鼻はながピンクでした。私わたしは大好きだいすでした。

朝子: お姉ねえさんもその犬いぬが好すきでしたか。

Jan: 姉あねですか? どうですかね。好すきでも嫌きらいでもありませんでした。

注: 赤あかちゃん = miminko

8 まとめ Shrnutí

Zvládnutí učiva Lekce III zahrnuje následující látku:

1. Adjektivní modifikátory

- Funkce: rozvíjení substantiva
- Forma: adjektivum či jmenné adjektivum v přívlastkovém tvaru před substantivem (nebo jmennou frází), tj. [ADJ]-i NP], [NA-na NP]

2. Existenční predikace

- Funkce: rematické vyjádření existence objektu v určité (často bezprostřední) lokaci, přeneseně pak vyjádření posese či koexistence objektu a referenčního *mono*
- Forma: neživotné objekty = [(NP ni) NP ga arimasu], životné objekty = [(NP ni) NP ga imasu]
- Konstrukce pro vyjádření posese či koexistence: [(NP ni/wa/niwa) NP ga arimasu/imasu]

3. Gramatické kategorie statických predikací

- Funkce: vyjádření afirmace či negace statické (ontologické) predikace a její ukotvení v čase (ve vztahu k okamžiku promluvy)
- Forma: přísudkové tvary spony, ADJ, NA a existenčních predikativů – kladné, záporné, neminulé, minulé, prosté a zdvořilé.

4. Kontrastivní vytknutí rématu

- Funkce: fokalizace rematického prvku mimo přísudek
- Forma: otázkové slovo nebo NP s partikulí *ga*

5. Konstrukce s toposem a nominativem

- Funkce: popis či charakteristika části celku, vztažení statické (ontologické) predikace k referenčnímu *mono*
- Forma: konstrukce [NP wa NP ga PRED]

9 決まり文句 Frazeologie

I. Obdarování

Darující strana standardně doprovází předávání daru některou z ustálených frází, které upozadují hodnotu daru. Např.:

つまらないものですが… 'Je to jen taková maličkost...'

めずら
珍しくもございませんが… 'Není to nic výjimečného...'

Při darování nějakého jídla či pití (zvláštního či z vlastní produkce) se i dnes lze setkat s frází typu

くち あ
お口に合いますかどうか… 'Nevím, jestli Vám to bude chutnat...'

Reakce ze strany obdarovaného mohou být např.:

ていねい おそ い
これはご丁寧に、恐れ入ります。'To je od Vás velmi milé. Jsem poctěn.'

よろこ ちょうだい
それでは喜んで頂戴します。'Tak tedy s radostí přijímám.'

V poslední době však nejsou neobvyklá ani vyjádření, jež nejsou svázána konvencemi a mohou konkrétněji komunikovat subjektivitu jednotlivých účastníků komunikace.

II. Vyjadřování preferencí a jejich nejednoznačnosti

V této lekci byly vyloženy mimo jiné výrazy libosti ^す好きな a nelibosti ^{きら}嫌いな. Subjektivní preference přitom mohou být různě odstupňovány, případně rozmělněny.

かんこく おんがく きら
韓国の音楽が嫌いではありません。

'Korejská hudba mi nevadí.'

えいが す
フランスの映画は好きでもありません。

'Francouzské filmy nijak zvlášť v oblibě nemám.'

りょうり す きら
メキシコ料理は好きでも嫌いでもありません。

'Mexická jídla nemám ani rád, ani nerad.'

V japonštině také existuje výraz ^{へた}下手の ^{よこず}横好き označující člověka, který má nějakou činnost či aktivitu v oblibě navzdory tomu, že v ní příliš nevyniká. V tomto idiomu je výrazu *heta* užito s formálními znaky substantiva (přívlastek s *no*).

Pro vyjádření milostného zalíbení (či znelíbení) se využívá konstrukce *X no koto ga suki-desu/kirai-desu*. Např.:

わたし、となりの真理子ちゃんのが好きです。

‘Já mám rád sousedovic Mariko.’

III. Popis osoby

Při popisu osoby lze využívat konstrukci s toposem a nominativem. S ohledem na svoji funkci nemusí být topos přítomen v každé popisné větě.

さいとう さんは 背が 高いです。

‘Pan Saitó je vysoký (vysokého vzrůstu).’

目が 黒いです。

‘Má černé oči./Je černoooký.’

髪が 短いです。

‘Má krátké vlasy./Je krátkovlasý.’

ヤンさんは 足が 長いです。

‘Jan má dlouhé nohy.’

目が 青いです。

‘Má modré oči./Je modroooký.’

頭が いいです。

‘Je chytrý.’

Ustálené kolokace typu *se ga takai* (‘vysoké postavy’), *se ga hikui* (‘nízkého vzrůstu’), *me ga aoi* (‘modroooký’) apod. mohou být užity též jako přívlastky. Např.:

あの 背が 高い 男 の 人は だれ ですか？ ‘Kdo je ten vysoký pán?’

Pro popis dalších vnějších aspektů (oblečení, doplňků atd.) se v rematické části využívá konstrukcí se statickými slovesy, které budou předmětem výkladu v dalších lekcích.

10 文化・社会 Kultura a společnost

Japonská kultura dárků

Mezilidské vztahy se v japonské společnosti ošetřují s ohledem na jejich dlouhodobé a harmonické fungování. K tomu slouží nejen specifické jazykové prostředky, ale též řada nejazykových aktů. Mezi ně patří dávání dárků. Dárek může mít v japonské kultuře různé funkce. Může být výrazem poděkování, může být odrazem uvědomění si sezónních konvencí nebo může být vázán na zvláštní situace. Běžný dárek se označuje pojmem ^{おく}贈り物^{もの}. Pro dárek z cest se používá označení ^{みやげ}お土産 (často jím bývá nějaké *meibucu*, tj. lokální specialita). Vánoční dárek nebo dárek k narozeninám je プレゼント. Dárky k některým zvláštním příležitostem pak mají často své vlastní označení (např. novoroční finanční dárky ^{としだま}お年玉, další sezónní dárky zahrnují ^{ちゅうげん}お中元, ^{せいぼ}お歳暮 aj.). Kultura dárků, tj. systém norem, jež se k obdarovávání váží, je záležitostí značně komplikovanou, především pro člověka z vnějšku. Je proto vhodné se při volbě dárku dopředu poradit s někým zkušeným či znalým situace.

Při volbě dárku je zapotřebí držet se několika základních pravidel. U jakéhokoliv dárku je zásadnější akt obdarování a způsob zabalení dárku, než obsah dárku samotný. Tedy formální rovina je nadřazena rovině obsahové. I z hlediska obsahu však existují určité konvence. Není vhodné darovat věc, která evokuje řezání či stříhání (objekty s čepelí apod.) či tvoří sadu s počty, jež nemají příznivé konotace (4, 9, případně některé další sudá, tj. dělitelná čísla). Při některých příležitostech pak není nevhodné darovat dar peněžní (ve vhodné obálce), např. je-li obdarovávaná strana postižena nějakou nepřízní (nehodou, živelnou pohromou či úmrtím v rodině), která po ni znamená finanční náklady. Co do obsahu dárku je klíčové především vhodně určit hodnotu dárku, neboť každé obdarování zavdává k reciprocitě. Příliš hodnotné dary pak mohou ústít v nepříjemnosti na obou stranách.

Není vhodné darovat dárek bez vhodného zabalení (při nákupu dárku v obchodech se nabídka zabalení zboží bere za samozřejmost). Svatební dárky by měly mít balení v barvě červené či v kombinaci červené, bílé a zlaté. Smuteční dary pak předpokládají balení černé, šedé, stříbrné či tmavě modré. Při návštěvě u obdarovaného doma je zvykem předávat dárek těsně před odchodem, obdarovaný si dárek rozbalí až po odchodu hosta, čímž se předejde riziku nežádoucích reakcí z obsahu dárku.

Při předávání dárku je vhodné nepoukazovat na jeho hodnotu či na energii (nebo dokonce obtíže), kterou jsme museli vynaložit při jeho pořizování. V současnosti mohou sice ustálené fráze typu *Cumaranai mono desu ga...* působit poněkud zastarale, jejich emoční motivace je však stále snadno interpretovatelná. Přijetí dárku by mělo předcházet formální zdráhání se, avšak žádný dárek nemá být odmítnut (výjimkou jsou situace, které vykazují charakteristiky úplatku). Přijetí dárku bývá rovněž doprovázeno ustálenými frázemi, které doplňují vyjádření vděčnosti.

Příloha

Přehled vybraných příkladových ohebných výrazů a jejich zdvořilých přísudkových tvarů.

Spona

'Je (to) X'	'Není (to) X'	'Byl (to) X'	'Nebyl (to) X'
<small>がくせい</small> 学生です	学生ではありません	学生でした	学生ではありませんでした
<small>いしや</small> 医者です	医者ではありません	医者でした	医者ではありませんでした
<small>わたし</small> 私です	私ではありません	私でした	私ではありませんでした
<small>ほんとう</small> 本当です	本当ではありません	本当でした	本当ではありませんでした
<small>いちじ</small> 一時です	一時ではありません	一時でした	一時ではありませんでした
...

Adjektiva

'Je X'	'Není X'	'Byl X'	'Nebyl X'
<small>たか</small> 高いです	高くないです	高かったです	高くなかったです
<small>おお</small> 大きいです	大きくないです	大きかったです	大きくなかったです
<small>きび</small> 厳しいです	厳しくないです	厳しかったです	厳しくなかったです
<small>むづか</small> 難しいです	難しくないです	難しかったです	難しくなかったです
<small>おお</small> 多いです	多くないです	多かったです	多くなかったです
...

Jmenná adjektiva

'Je X'	'Není X'	'Byl X'	'Nebyl X'
<small>しず</small> 静かです	静かではありません	静かでした	静かではありませんでした
<small>ゆうめい</small> 有名です	有名ではありません	有名でした	有名ではありませんでした
<small>ひま</small> 暇です	暇ではありません	暇でした	暇ではありませんでした
<small>じょうず</small> 上手です	上手ではありません	上手でした	上手ではありませんでした
<small>す</small> 好きです	好きではありません	好きでした	好きではありませんでした
...